

Latvijas Republikas Senāts

LĒMUMS

Rīgā 2023. gada 8. septembrī

Senāts šādā sastāvā: senatore referente Aija Branta, senatori Ivars Bičkovičs un Irīna Jansone

rakstveida procesā izskatīja kriminālietu sakarā ar apsūdzētās /pers. C/ aizstāvja zvērināta advokāta palīga Jēkaba Treija kasācijas sūdzību un tās papildinājumiem (turpmāk – kasācijas sūdzība) par Rīgas apgabaltiesas 2022. gada 19. oktobra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2022. gada 10. maija spriedumu /pers. C/, personas kods /personas kods/, atzīta par vainīgu Krimināllikuma 260. panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un, piemērojot Krimināllikuma 49. panta pirmo daļu, sodīta ar brīvības atņemšanu uz 2 gadiem.

Saskaņā ar Krimināllikuma 55. pantu /pers. C/ notiesāta nosacīti ar pārbaudes laiku uz 2 gadiem.

[2] Ar pirmās instances tiesas spriedumu /pers. C/ atzīta par vainīgu un sodīta par to, ka viņa, vadot transportlīdzekli, pārkāpa ceļu satiksmes noteikumus, izraisot cilvēka nāvi.

[3] Ar Rīgas apgabaltiesas 2022. gada 19. oktobra spriedumu, iztiesājot lietu sakarā ar Daudznozaru specializētās prokuratūras prokurora Māra Garjāņa apelācijas protestu, Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2022. gada 10. maija spriedums atcelts daļā par apsūdzētajai /pers. C/ noteikto sodu.

/pers. C/ par Krimināllikuma 260. panta otrajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu sodīta ar brīvības atņemšanu uz 2 gadiem, atņemot transportlīdzekļa vadīšanas tiesības uz 2 gadiem.

Saskaņā ar Krimināllikuma 55. pantu /pers. C/ notiesāta nosacīti ar pārbaudes laiku uz 2 gadiem.

Pārējā daļā pirmās instances tiesas spriedums atstāts negrozīts.

[4] Par Rīgas apgabaltiesas 2022. gada 19. oktobra spriedumu apsūdzētās /pers. C/ aizstāvis J. Treijs iesniedzis kasācijas sūdzību, kurā lūdz atcelt minēto spriedumu daļā par /pers. C/ noteikto papildsodu.

Kasācijas sūdzība pamatota ar turpmāk norādītajiem argumentiem.

[4.1] Apelācijas instances tiesa, nosakot /pers. C/ papildsodu, pieļāvusi Krimināllikuma 46. panta pārkāpumu, jo nav pietiekami izvērtējusi viņas personību raksturojošās ziņas, proti, ka invaliditāte viņai noteikta sakarā ar kustību traucējumiem.

Līdz ar to iespēja vadīt transportlīdzekli ir priekšnoteikums, lai /pers. C/ iekļautos sabiedrībā, kā arī parūpētos par sevi. Neizvērtējot, vai /pers. C/ spēj izciest viņai noteikto papildsodu, saglabājot tiesības uz cieņpilnu dzīvi, tiesa nav ievērojusi Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 95. pantā noteikto, proti, ka nevienu nedrīkst pakļaut nežēlīgam vai cilvēka cieņu pazemojošam sodam. Tādējādi apelācijas instances tiesa pieļāvusi arī Kriminālprocesa likuma 12. pantā noteikto cilvēktiesību garantēšanas principa pārkāpumu.

Tāpat apelācijas instances tiesa pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 2. panta pirmās daļas pārkāpumu, jo nav ņēmusi vērā Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām (turpmāk – Konvencija) 9. pantā noteikto.

[4.2] Apelācijas instances tiesa kļūdaini interpretējusi un piemērojusi Krimināllikuma 49. panta pirmās daļas nosacījumus. Minētā tiesību norma atļauj tiesai noteikt vainīgajam sodu, kas ir zemāks par minimālo robežu, kāda par attiecīgo noziedzīgo nodarījumu paredzēta likumā. Atbilstoši Krimināllikuma 44. panta otrajai daļai papildsoda – transportlīdzekļa vadīšanas tiesību atņemšanas – minimālā robeža ir viens gads. Tādējādi atbilstoši Krimināllikuma 49. panta pirmās daļas nosacījumiem, nosakot /pers. C/ papildsodu, kas ir zemāks par minimālo robežu, kāda par attiecīgo noziedzīgo nodarījumu paredzēta likumā, pirmās instances tiesa drīkstēja papildsodu nenoteikt.

Motīvu daļa

[5] Senāts atzīst, ka, ievērojot Kriminālprocesa likuma 569. un 584. panta nosacījumus, ir jāsniedz atbilde, vai apelācijas instances tiesa, nosakot /pers. C/ papildsodu, nav pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 574. panta 1. punktā norādīto pārkāpumu.

[5.1] Senāts konstatē, ka apelācijas instances tiesa ir izvērtējusi Krimināllikuma 46. pantā norādītos soda noteikšanas vispārīgos principus un Krimināllikuma 35. panta otrajā daļā definēto soda mērķi un atzinusi, ka apsūdzētajai /pers. C/ ir piemērojams papildsods – transportlīdzekļa vadīšanas tiesību atņemšana – uz diviem gadiem. Turklāt pretēji aizstāvja J. Treija kasācijas sūdzībā norādītajam, apelācijas instances tiesa ir izvērtējusi /pers. C/ personību raksturojošās ziņas, proti, viņai noteikto invaliditāti.

[5.2] Senāts atzīst par nepamatotu aizstāvja J. Treija kasācijas sūdzībā pausto viedokli, ka /pers. C/ piemērotais papildsods atzīstams par nežēlīgu un cilvēka cieņu pazemojošu sodu, un, ka, to piemērojot, apelācijas instances tiesa tādējādi ir pieļāvusi gan Kriminālprocesa likuma 12. pantā noteiktā pamatprincipa, gan Satversmes 95. pantā noteiktā aizlieguma pārkāpumu.

Definējot kriminālsoda jēdzienu, Krimināllikuma 35. panta pirmajā daļā noteikts, ka sods ir piespiedu līdzeklis, ko personai, kura ir vainīga

noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, Krimināllikuma ietvaros valsts vārdā piespriež tiesa [..].

No minētā panta pirmās daļas izriet, ka kriminālsodu nosaka vai piespriež personai, kura ir vainīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanā. Tas nozīmē, ka sodam kā valsts vārdā paustajai reakcijai uz rīcību, kas aizliegta ar likumu, ir personisks raksturs, un tā piemērošana personai rada zināmu tiesību un brīvību ierobežojumu, kas var būt saistīti arī ar tiesību atņemšanu [..] (*Mincs P. Krimināltiesību kurss. Vispārējā daļa. Ar U. Krastiņa komentāriem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 209. lpp.*).

Saskaņā ar Krimināllikuma 36. panta otro daļu notiesātajam bez pamatsoda var piespriest noteiktus papildsodus, tajā skaitā tiesību ierobežošanu.

Krimināllikuma 44. panta otrā daļa noteic, ka tiesību ierobežošana ir papildsods, ko piespriež tiesa [..] uz laiku no viena gada līdz pieciem gadiem, atņemot šā likuma Sevišķās daļas attiecīgajā pantā minētās tiesības vai nosakot aizliegumu.

Savukārt Kriminālprocesa likuma 12. pantā lietotais jēdziens „ierobežošana” parasti apzīmē situācijas, kad valsts liedz personai turpināt tās izvēlēto rīcību, vienlaikus paredzot sodu par šā aizlieguma pārkāpšanu. Turklāt personas cilvēktiesību pārkāpums veidojas tad, kad ierobežošana vai ierobežojums neatbilst vienam no trim Satversmes tiesas praksē definētajiem kritērijiem – (1) ierobežošana ir notikusi saskaņā ar likumu; (2) tā ir nepieciešama legītīma mērķa sasniegšanai; (3) tā ir samērīga ar sasniedzamo mērķi.

Apelācijas instances tiesa nav konstatējusi minēto kritēriju pārkāpumu. Šādu pārkāpumu nekonstatē arī Senāts.

Turklāt Senāts jau iepriekš atzinis, ka sankcijas noteikšana par izdarītu noziedzīgu nodarījumu nav uzskatāma par ierobežošanu personas cilvēktiesībās vai cilvēktiesību ierobežošanu (*sk. Senāta 2014. gada 25. marta lēmums lietā Nr. SKK-163/2014, 11350349005*).

Senāts norāda, ka Konvencijas 9. pantā ietverti valstīm obligāti veicamie pasākumi, lai nodrošinātu personu ar invaliditāti iespēju pilnvērtīgi piedalīties visās dzīves jomās – pieeju fiziskajai videi, transportam, informācijai un sakariem, tostarp informācijas un sakaru tehnoloģijām un sistēmām, citiem objektiem un pakalpojumiem, ko sabiedrībai kopumā sniedz pilsētās un lauku rajonos. Vienlaikus saskaņā ar šā panta otro daļu valstīm jāveic arī nepieciešamie pasākumi, lai personām ar invaliditāti nodrošinātu palīgu un starpnieku pakalpojumus.

Tādējādi pretēji aizstāvja J. Treija kasācijas sūdzībā norādītajam Konvencijas 9. panta pirmajā daļā noteiktais neuzliek valstīm pienākumu nodrošināt ar personīgo transportlīdzekli personas, kurām noteikta invaliditāte sakarā ar kustību traucējumiem. Tāpat nav noteikts aizliegums kā papildsodu piemērot transportlīdzekļa vadīšanas tiesību atņemšanu gadījumā, kad izdarīts noziedzīgs nodarījums, par kuru likumdevējs papildsodu – transportlīdzekļa vadīšanas tiesību atņemšanu – noteicis kā obligātu.

Satversmes 95. pants noteic, ka valsts aizsargā cilvēka godu un cieņu. Spīdzināšana, citāda cietsirdīga vai cieņu pazemojoša izturēšanās pret cilvēku ir aizliegta. Nevienam nedrīkst pakļaut nevēlīgam vai cilvēka cieņu pazemojošam sodam.

Kaut gan sodam kā valsts negatīvai reakcijai uz personas izdarīto likumpārkāpumu piemīt represīvs raksturs, tā mērķis nav sagādāt pārkāpējam fiziskas ciešanas vai pazemot cilvēka cieņu. Atbilstoši Krimināllikuma 35. panta otrajā daļā noteiktajam soda mērķis ir aizsargāt sabiedrības drošību, atjaunot taisnīgumu, sodīt vainīgo personu par izdarīto noziedzīgu nodarījumu, resocializēt sodīto personu, panākt, lai notiesātais un citas personas pildītu likumus un atturētos no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas.

[5.3] Senāts atzīst par nepamatotu aizstāvja J. Treija apelācijas instances tiesā pausto viedokli, kas atkārtots arī kasācijas sūdzībā, ka, piemērojot Krimināllikuma 49. panta pirmo daļu, tiesa /pers. C/ varēja nepiemērot papildsodu – transportlīdzekļa vadīšanas tiesību atņemšanu.

Krimināllikuma 260. panta otrajā daļā noteikts obligāts papildsods – transportlīdzekļa vadīšanas tiesību atņemšana – uz laiku līdz pieciem gadiem.

Savukārt Krimināllikuma 49. pantā likumdevējs ir pieļāvis iespēju atkāpties no šā likuma 46. panta pirmajā daļā ietvertā soda noteikšanas vispārīgā principa, ka sodu nosaka tādā apmērā, kādu par izdarīto noziedzīgu nodarījumu paredz Krimināllikuma Sevišķās daļas attiecīgā panta sankcija, tādējādi nosakot konkrētā krimināllietā vieglāku sodu, nekā likumā paredzēts.

Krimināllikuma 49. panta pirmajā daļā paredzēti nosacījumi soda mīkstināšanai, nosakot to zemāku par minimālo robežu, kāda par attiecīgo noziedzīgu nodarījumu paredzēta likumā, proti, šie nosacījumi attiecināmi uz soda mēru. Tas nozīmē, ka tiesa, ievērojot vairākus vainīgā atbildību mīkstinājošus apstākļus un vainīgā personību, var noteikt viņam sodu, kas ir zemāks par panta sankcijā paredzēto minimālo robežu. Saskaņā ar Krimināllikuma 260. panta otro daļu papildsodu – transportlīdzekļa vadīšanas tiesību atņemšanu – var noteikt līdz pieciem gadiem. Savukārt saskaņā ar Krimināllikuma 44. panta otro daļu Krimināllikuma Sevišķās daļas sankcijā paredzētā papildsoda – transportlīdzekļa vadīšanas tiesību atņemšanas – minimālā robeža ir viens gads.

Tādējādi nosakot papildsodu atbilstoši Krimināllikuma 49. panta pirmās daļas nosacījumiem, to var noteikt zemāku par Krimināllikuma 44. panta otrajā daļā papildsodam paredzēto minimālo robežu, nevis to vispār nenoteikt.

[6] Senāts atzīst, ka apelācijas instances tiesa, iztiesājot lietu, nav pieļāvusi Krimināllikuma pārkāpumus vai Kriminālprocesa likuma būtiskus pārkāpumus. Arī aizstāvja J. Treija kasācijas sūdzībā nav izklāstīti tādi argumenti, kas varētu būt par pamatu apelācijas instances tiesas sprieduma atcelšanai vai grozīšanai.

Ievērojot minēto apsvērumu kopumu, Senāts atzīst, ka Rīgas apgabaltiesas 2022. gada 19. oktobra spriedums atstājams negrozīts, bet apsūdzētās /pers. C/ aizstāvja J. Treija kasācijas sūdzība noraidāma.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585. pantu un 587. panta pirmās daļas 1. punktu, Senāts

nolēma

atstāt negrozītu Rīgas apgabaltiesas 2022. gada 19. oktobra spriedumu, bet apsūdzētās /pers. C/ aizstāvja Jēkaba Treija kasācijas sūdzību noraidīt.

Lēmums nav pārsūdzams.

A. Branta

I. Bičkovičs

I. Jansone